

1842 Hans Barlien

Hans Barlien er et navn som mange har hørt om, men ikke helt vet hvor de har det fra. Han er både kjent og ukjent på en og samme tid. Men faktisk er han en av Trøndelags mest markante skikkelser innen vår historie, der han virket i begynnelsen av vårt lands selvstendighet. For oss som bor i Værnesregionen var han et lite blaff, men kraftfullt nok til å sette sitt preg på deler av vårt lokale næringsliv. Hans virksomhet gjennom hele livet var som han selv, temmelig rastløst og iherdig. Han nådde på et vis ikke alltid frem, - eller var han langt foran sin tid? Men han pløyde i dobbelt forstand, og ettertiden fikk høste av hans iver, pågangsmot og utallige slag. Han tapte like mange som han vant, men han satte dype spor etter seg, og hans motstandere følte det nok på sin samvittighet i all ettertid, og det ga dem banesår. Barliens endelikt gjennom å utvandre til Amerika, og mystikken tillagt hans bortgang, ga nok samtiden en viss «bondeanger» hos myndigheter og embetsstanden.

Disse linjer er på ingen måte fortellingen om Hans Barlien, kun noen stikkord for å få ham litt på plass her i Stjørdal. Det er ikke skrevet så meget om Hans Barlien, mye hviler på O.S. Aavatsmark bok. Så også som kilde for undertegnede. Men i 2019 kommer det en bok om Hans Barlien fra Arnt-Erik Selliaas og Carl Ivar Storøy, som virkelig vil løfte kunnskapene om denne utrolige mannen.

Hans Barlien ble født 29. februar 1772 i Overhalla som sønn av Anders Sørensen Barlien og Ane Hansdatter. Meget tidlig viste han stor iver hva gjaldt lese og skrive, og han kom etter hvert sambygdinger til unnsetning. Aavatsmark har beskrevet hans oppvekst ganske bra, men dessverre gått i den samme fellen som så mange andre forfattere ved å hoppe på den evige historien som finnes i alle bygder om gutten som ville bygge den første flygemaskinen.

Hans Barlien, tegnet av Amund Hagen

Hans Barlien giftet seg med Kjerstine Einarsdatter Skistad, f. 1768, og overtok samtidig gården fra foreldrene mot å gi dem kår. Barlien skaffe seg kunnskaper og utvikle ferdigheter, og ble raskt en selvlært (autodidakt) «folkelærer» som veiledet andre. Denne mangel på «formell» utdanning har jo alltid vært et irritasjonsmoment i det akademiske miljøet, som i sin tur sto embetsstanden nærmest. Hans Barlien begynte meget tidlig å skrive i Adresseavisen, hvor han uttalte seg om alt mulig. Irritasjonen hos de lærde ble ikke mindre. For Barlien ble dette en styrke, han ble uredd, manglet respekt for folk som skjulte seg kun bak en tittel og han lærte mens veien ble til. Polemikken ble hyppig og lang. Hans Barlien ble en drivkraft og en fryktet motstander. Men det skaffet ham også fiender, som i sin tur søkte rettssystemet i ren æresoppretting. Det skulle koste Barlien i meste laget. Han kom derigjennom ofte i rettssaker, som i sin tur hindret ham i andre gjøremål. Han var konservativ og radikal på

engang. Han skulle ha vært den i Overhalla som først vaksinerte seg mot koppe, og det lenge før det ble påbudt.

Det heter seg at han etter ti år som bonde hjemme i Overhalla, flyttet i 1803 som 31-åring med hustru og fire barn til Trondheim, der han kjøper pottemaker Bjørkmanns gård i Prinsens gate (nr. 57). Han overtok derved også pottemakeriet, og konkurrerte med åtte andre pottemakerier i byen. Men han ble ikke lenge i den bransjen, solgte unna og kjøpte seg ny eiendom i området ved hotell Phønix / Det norske oljeselskap, og begynte som urmaker, som han hadde bedrevet i Overhalla. Fikk borgerskap som urmaker den 4. juli 1803. Mens han ennå bodde hjemme på gården i Overhalla, reiste han flere turer til Trondheim, sågar København, og orienterte seg inn mot fremtiden og alternative investeringer.

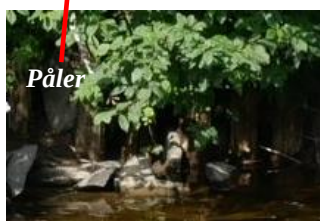
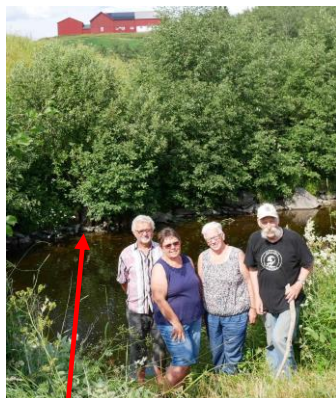
Hans Barlien hadde en viktig alliert i Trondheim, nemlig redaktør Willium Stephanson i Adresseavisen. Disse to hadde mange felles ideer og synspunkter, hvor de blant annet for å vise spennvidden - engasjerte seg sterkt inne svømming og livredning. Men rettssakene fortsatte, blant annet mot Mons Lie, oldefar til Jonas Lie, og som senere ble politimester i Trondheim.

Rettssakene

Barlien skifter stadig interessefelt og virksomheter, også utenfor Trondheim, slik som i Leksvik og på Stjørdal. Samtidig begynner han å investere i eiendommer flere steder i Trøndelag, blant annet i Namdalen. Barlien kommer i kontakt med rittmester Broder L. Krogh, hvis onkel var eidsvollsmann. Dette skjer før Barlien forlater Overhalla og flytter permanent til Trondheim. De kjøper blant annet Sundal og Rødde i Stjørdalen. Barlien og Krogh fikk skjøte av enka etter kaptein Krouse den 3. desember 1801. Den 31. januar 1811 fikk John Kjelbergson Moum (1771-1819) skjøte på deler av Sundal (gr.nr. 5) av Hans Barlien. Halvor Ingstadnes og P. O. Ingstad fikk skjøte på Vestre Sundal av Krogh og Barlien den 19. juni 1807 for 2 000 rdlr.

Trolig er Barlien involvert i pottemakeri på Stjørdal lenge før han kommer til Trondheim. En kan ikke utelukke at Hans Barlien var den som startet hele virksomheten ved Fabriken Haabet i 1803. Fabriken Haabet kan faktisk ha vært Norges første og eneste i sitt slag her til lands. Og ifølge datidens Adresseavisen skulle han også ha startet et eget potte- og kalkmakeri, trolig på Huus i Lånke. Men han ble tvunget til å selge det allerede i 1806. Hans Barlien var en spesiell kar, en opposent som ofte kunne gå på tvers av det politisk korrekte. Men han var praktisk anlagt, og forsto å utnytte mulighetene. Han overtok Rødde Sag nedunder Røddefossen i Lånke, som ble bygd i 1638 av Caspar Schøller fra Søder Jylland. Barlien og rittmester Broder Lysholm Krogh fikk skjøte på hver sin halvdel av gården Rødde i 1805. Her saget han tømmer fra Lånkeskogene. Likeledes lot han fløte tømmer nedover fra Hegra til Langøra, hvor det ble buntet sammen. Ved flo sjø gikk strømmen ganske så langt opp i elva Leksa, men ikke helt til Røddefossen. Barlien lot da, ifølge Gunnar Aasvolds bok, bygge et sluseanlegg som førte tømmeret helt opp til sagbruket, som delvis lå på jordene nedenfor Leirheim, hvorpå vasskraften fra Røddefossen ble ført - ifølge vår dyktige Jan Hoås - i en trerenne ned til drivhjulet på saga. Store kvanta ble foredlet. Barlien instruerte i bygging av laksefangstanlegg i Stjørdalen, og han startet mølle, samt fikk i gang et smieverksted som produserte jordbruksredskap.

17. juli 2018: det eneste som er igjen etter Hans Barlien og sagbruket nedenfor Røddefossen, er noen påler.
F. v: Ola og Berit Morken (kilder/medhjelpere), Åse Rødde (grunneier sørsiden av Leksa) og Magnar Kristiansen (grunneier nordsiden). Gården som skimtes på bilde er Rødde Mellom (utstu røddi) 157/5

Hans Barlien var en stor kapasitet, en som ikke var engstelig for å prøve seg på ulike metoder innen jordbruket. Han blandet seg inn i utviklingen av vannverket i Trondheim, drev hatte- og paraplyfabrikk og utviklet en strikkemaskin. Han gikk inn på saksfeltet til Fulton (torpedo), kjøpte glassverk i Surviken på Otterøy, tenkte ut tanken om kanalisering på Namdalseid, og opp i alt dette var han «kunnskapsmann» (spion) under krigen mot Sverige i 1807-09. I forbindelse med nevnte krig ble det sagt at den inneholdt kun to virkelig kjemper, nemlig Hans Barlien og Ole «Skavhøggen» Skavhaug (Ref. Garnesmordet). Og den 28. juni 1809 ble Hans Barlien dannebrogsman. Sju av dem deltok under riksforsamlingen på Eidsvoll.

Etter ni år i Trondheim, og delvis Stjørdal, skiftet Hans Barlien beite på nytt. Han kjøpte storgården Årgård (Overgård) på Namdalseid, hvor han i 1813 bygde ny hovedbygning. Samtidig ble han politiker og bondefører. Det medførte flere «fiender». Hans Barlien ble valgt til det første ordentlige Stortinget med oppmøte 1. juli 1815, og ble den eneste bonden som kom med i Lagtinget, godt hjulpet av president Christie (min slektning). For øvrig noe Falsen var mektig motstander av, og som nok førte til at eidsvollsmannen Ertzgaard fra Stjørdal tok avstand fra Falsen og stemte med «unionspartiet». Det ble sagt at det var like greit å få Barlien inn i Lagtinget, da var han nemlig ute av Odelstinget og kunne «ikke bråke der». Hans Barlien samarbeidet senere mye med Ole Gabriel Ueland. Sammen utformet de bondepolitikken. Ved de to neste Stortingsvalgene falt Barlien ut, trolig som et resultat av hans mange affærer og rettssaker. På mange vis ble Hans Barlien en *tremarksmann* (underlagt løgnaktige beskyldninger), og hadde ikke krav på rettens beskyttelse mot injurier, kunne ikke ha offentlige verv og måtte ikke begraves av presten. Når så hans motstandere i tillegg

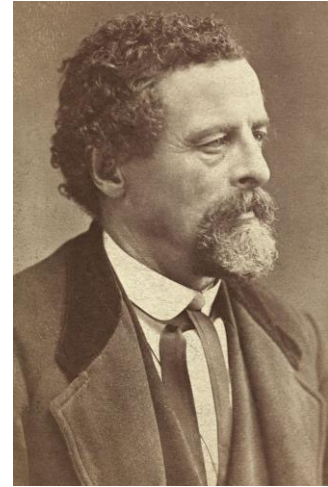
Folketaleren

benevnte ham som *vinkelskriver* (sakfører av tvilsom kaliber, en som ga juridisk hjelp uten å ha sin juridiske bevilgning), ble det vanskelig for Barlien å oppnå innflytelse. Det ble igjen mange rettsaker. Samtidig utspant det seg i folket en opinion som støttet Barlien og likte denne rabulisten som tok folkets byrder opp til doms. Hans tilhengere gikk under betegnelsen «barlianere». Barlien's stridige kamper ga til slutt frukter i form av mer kommunalt selvstyre gjennom formannskapsloven av 1837. Han ble en alliert med Jon Neergaard.

Men Barlien fikk nok av Norge, og til tider ga uttrykk for at han følte seg forfulgt av kanselliet, på linje med så mange andre, en pushfaktor mange har unnått å nevne innen vår utvandrerhistorie. Hans Barlien gjorde opp sin gjeld, og etter salget satt han tilbake med ca. 2 000 spesidaler, tilsvarende kr 600 000 i dagens verdi.

Han utvandret som 65-åring til Amerika i 1837, visstnok om bord på skipet «Enigheden» fra Stavanger med 93 emigranter. Etter hvert kom han til St. Louis, Missouri. Der startet han en ei smie og drev det bra innen smedhåndverket. Senere forbedret han hjuldampere på Mississippi.

Den 14. juli 1838 skriver han en forklaring på sin utvandring: Han snakket om hatet til myndigheter og makthavere, kalte de lommetyver, røvere, dagdrivere, korrupte sakførere og korrupte embetsmenn- og maktmennesker, som han grunnnet alder ikke lenger kunne kjempe imot. Samtidig fortalte han om en fristat hvor det ikke var tyveri, betleri og grannehat. «*Nu kan jeg endelig aande frit, Amerika er frukten av egen Flid*». En annen «rabulist», om enn kanskje på motsatt politisk side, som også utvandret til Amerika som en form for protest, var Marcus Thrane.

Marcus Thrane

Hans Barlien møtte Cleng Person i 1840 og diskuterte en mulig norsk koloni med ham. Forresten ikke en ny tanke hos Barlien, som tidligere hadde gått med planer om det samme på Spitsbergen (Svalbard). Så kom Hans Barlien til Sugar Creek, Lee County i Iowa. Det sies at han var den første norske nybygger i Iowa. Her ville han grunnlegge sin koloni, jfr. Ole Bull's Oleanna i Pennsylvania, som ble en gedigen fiasko (se *Stjørdalens krønike*, bind 13, side 65). Hans Barlien sendte brev hjem til Trøndelag for å lokke til seg nordmenn, men responsen uteble. Først i 1846, etter Barliens død, kom de første og slo seg ned rundt Sugar Creek. Men kolonien på rundt 40 familier sto brått uten leder og havnet snart blant mormonerne i Utah.

Barlien glemte aldri bonden i seg, og forble en bondeleder

Et merkelig fenomen som er lite berørt er Hans Barliens ekteskap. Det synes som hans hustru, etter at Barlien hadde vært i Stockholm i 1822, ble igjen hos deres datter i Kristiania. Her forble hun til sin død i 1857, altså i 35 år. Hun kom aldri mer til Trøndelag. Merkelig. Ble de skilt? I Norsk biografisk leksikon skriver historiker Knut Mykland at Hans Barlien i Amerika i 1839 ble gift med Maria Sophie Christensdatter, f. 7. mars 1808 d. 30. juli 1897. Hun hadde en datter: Mary Jane. Hadde den 68-årige Barlien et forhold til den 22-årige Marie Sophie? Var Mary Jane deres barn slik en mormonerkilde tilsier? Arnt-Erik Selliaas og Carl Ivar Storøy har det siste året gjort grundige undersøkelser omkring dette. Les kommende bok, så får du sikkert svaret.

Minnestein på Overhalla

O. S. Aavatsmark skriver på side 166 i sin bok om Hans Barlien at det fra familiehold ble sagt det var noe mystisk ved Hans Barliens død. Flere hadde gjort anstrengelser for å få nærmere opplysninger om dødsfallet og om Barliens etterlatenskaper, uten at det har bragt noen resultater. Og hvor er hans grav? Hans Barlien bare forsvant ut av historien av seg selv. Det kom ikke flere signaler fra ham. I 1862 ønsket hans fire døtre å få til en dødsformodningsdom. Da ble igjen tidspunktet for hans død fastslått til 31. oktober 1842. I følge Selliaas/Storøy sendte Grethe Marie Laumann i Iowa et brev til Anne, datter til Hans Barlien, og fortalte at Hans Barlien og hennes mann døde omtrent samtidig og ble gravlagt ved siden av hverandre. Siden denne kvinnen visste hvor hennes mann lå gravlagt, burde hun vite hvor Hans Barlien var stedt til hvile. Var det fortsatt noe mystisk rundt Hans Barliens bortgang? En reisedagbok skrevet i 1859 av søster til Grethe, skal visstnok beskrive i detaljer

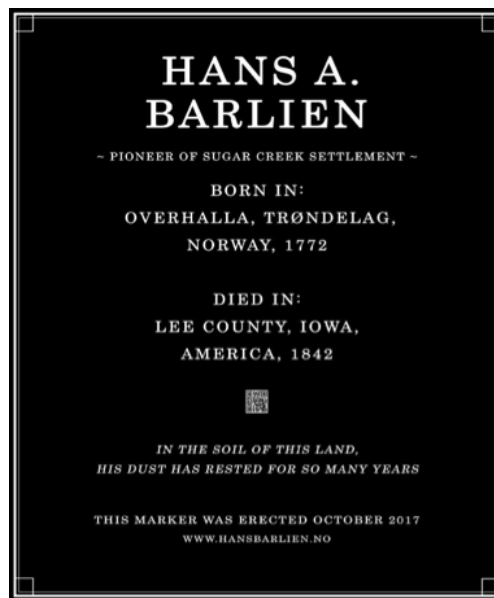

*Fra avdukingen av minnestøtten i Amerika, den 9. oktober 2017
F.h: Carl Ivar Storøy og Arnt-Erik Selliaas (foto: Tone Aftret, NA)*

hvor Barlien og denne Leumann er gravlagt. Evelyn Peterson Pierce fra Fort Madison, ble født i 1923 på gården hvor graven finnes, og som i dag eies av Linda og Jon Kemper. Hun kunne fortelle at hennes far alltid pløyde rundt en liten firkant. Selliaas/Storøy har vært i

Amerika og undersøkt alt dette. Det hele virker logisk og en mulig nøyaktig stedsangivelse vil kunne gjennomføres, men foreløpig har det ingen hensikt av økonomiske anliggende. De er tross alt innen et bitte lite felt, så det holder for ettertiden. Arnt-Erik Selliaas og Carl Ivar Storøy tok initiativet til å få reist en minnestøtte. Den ble avduket den 9. oktober 2017 på The Scandinavian Cemetery i Montrose, ca. 1 mile fra farmen, 175 år etter Barliens død - i nærvær av tilreisende fra Barliens hjemregion Trøndelag og amerikanske støttespillere. Etter et ideutkast fra initiativtakerne er monumentet designet og produsert av Harrison Monuments, Warsaw, Illinois. Det skal innskytes at Overhalla reiste en minnestøtte på Barlia i 1891, se bildet foran her. Og både i Trondheim og Oslo er det gater som bærer Hans Barliens navn.

I bunn og grunn er Hans Barliens liv heftet opp med en viss usikkerhet hva gjelder virksomhet, sted og datoer. Å få til en helt nøyaktig kronologisk rekkefølge kan sågar by på problemer. Hans Barlien levde ikke i et enkelt A4-forhold, hans rastløshet og store engasjement på vidt forskjellige områder, fag og interessefelt, kombinert med et utall med datoer og åsteder gjennom flere år, gjør at en kan føle at han var på minst to steder samtidig. Manglende tidligere dokumentasjon vedrørende hans bortgang, død og gravsted har naturlig nok gitt grobunn for påstanden om en viss mystikk tilknyttet Barlien. Det passer for så vidt en størrelse av Hans Barliens format.

Fra minnestøtten i Amerika (foto: Tone Aftret, Namdalsavisa)

Ole Larsen fra Grong, som utvandret i 1852, skrev om Hans Barlien: «*Han kom til Norge for tidlig og til Amerika for sent*». I en tale i forbindelse med grunnlovsjubileet, trakk statsråd Jan Tore Sanner frem Hans Barliens betydning. Det bør være et ettermæle som holder.

Carl Ivar Storøy

Arnt-Erik Selliaas